

ПЕТКО ТОДОРОВ
СЕЛИМ ХОДЖА

chitanka.info

Слънцето току-що залязваше нататък зад отсрещни хълмове, дълга сянка беше легнала на двата бряга на града и върху водите на Златния рог, когато Селим ходжа се изстъпа на долното викало на минарето. Отблизо и далеч, по разлети кубета на джамията и източени във висини минарета се отблясваше вечерната зара; дългата ивица на Босфора светеше като разтопен бакър. Вече муезини бяха протегнали гласове над Стамбул, Селим ходжа се поокашли, спря ръка върху пармакълка на викалото да запее и той, и кой знае как, се загледа надолу... мълчаливият насрещен сокак бе почернял от свят. Мъже, едни без фесове, други боси, повели препълнени кола, не могат сякаш да ги изкарат нагоре по стръмния калдъръм; покрай колата се блъскат без фереджи ханъми, ухапвали краищата на някоя дрипа вместо яшмак, ту добитък завръщат, ту деца премятат на ръце и всички напират в тесния сокак, не могат да изкарат в препирнята си. Той подигна малко очи — и в оттатъшния сокак, и в по-оттатъшния — долу от моста чак, навред по пътища, сокаци и мегдани плъзнали бежанци като мравуняк. Оставили в пламъци къщи и градини, оставили засеяни с трупове тепета и нивя, кой що можал хвърлил на кола, и сляп и сакат дори търтил прязглава: — видяха и разбраха до един, че няма вече живот и мира за мюсюлманина отсам морето...

С бежанците се повръщат и разбити низами: някъде с носилки пренасят ранени, някъде пък цяла тумба подкарала пред себе си камила, тя изкривила нагоре врат, със своята малка глава, сякаш търси зад хълмовете по-скоро да види родните покрайнини.

Увисналите набръчкани подочници на стария ходжа повлажняха, нещо застана на гърлото му и той се изви и загледа нататък към морето. По равните бакърени води на Босфора се проточиха пък върволица варки, във всяка варка и ковчег — след живите мъртвците вървяха към отвъдния бряг... Съгласно гребците гребят, една по друга варките отнасят падналите за вяра към Некропол, там, дето кипариси със своите смарагдови сенки обливат надгробните мрамори, и умит, благочестив мюсюлманин присяда до гроба всяка вечер, предвкушава сладостите на вечния живот. Това е последната едничка воля, останала на всеки правоверен: макар и на самия край, в земята на прадедите мюсюлмански да почива — нея не рътят могили от човешки кости и гюллета не разорават.

Набожните гласове на муезините бяха глъхнали в широката ведрина на небото, по краищата на люляковите облаци бледнеят багрите на зарата, само тъмния шум и блъсканицата на бежанците и низамите се чува долу от махалите.

Селим Ходжа сбра всички сили и протегна глас:

— Аллах ехпер... няма бог освен бога...

Но не беше тя уверената, победна песен, що правоверните слушаха толкова години непрекъснато от стария ходжа на „Айя-София“: то беше като че някаква молба през сълзи, сетен повик на мюсюлманина към аллаха, който е отвел очи от него и рода му. И щом свърши, той обърса с ръкава на антерията си бликналите в очите му сълзи и бавно се отпуска по стълбите на минарето надолу към джамията.

Така всякога след вечерната молитва стария ходжа изува еминии пред прага на джамията и заобикаля от едната страна вътре — от другата в същото време обикаля другаря му муезина; и горе тъкмо пред някогашния олтар на неверните и двамата се пресрещат, повръщат се, притварят тежки врати и си разотиват.

В „Айя-София“ Селим Ходжа е доведен голобрадо момче — сега дългата му брада и пристриганите му пожълтели от тютюн мустаци прошарят наполовина бели власи и все пак той още пристяга с широк пояс целите си гърди и когато върви, тънката му снага се превива като топола. В цялата му снага е изписано зебешкото му потекло — неговите чутовни прадеди са се преселили от памтивека тука, за верността и юначеството им Дивана ги е приближил към себе си и всички врати са им били отворени. Затова майка му не повтори молбата си — нейния син да бъде отреден на служба на аллаха — и мястото му беше готово. От най-горното викало на минарето се разля неговия ясен глас над седемтях хълма на Стамбул и всеки ден с ведрия лъх на зората и мекия вечерен сумрак и песента му се отекваше из широките конаци околоръст. Блага усмивка разширяваше устните на неговия побацим — престарелия ходжа на джамията, — когато сутрин рано Селим протегне глас от минарето: тук-там се занадигат решетки по прозорците на харемите, а ранобудни благочестиви мюсюлмани, както по халат са превили кръстом нозе на чардаците си, вземат да гладят бради... Вечер стария ходжа пак бащински дочакваше приемника си да слезе от минарето и заедно и двамата влизаха под

молитвено глъхналите сводове. Те обикаляха по чорапи край подвлажнелите мраморни стълбове, качваха се и горе, стареца, заврял палец в зеления си пояс, се усмихваше и му сочеше, и разправяше тъмната история на този храм.

Хиляда годин от всички краища на света християните са принасяли скъпоценности и украшения тука и майстори най-изкусни са вземали донесеното и изливали сръчността си в него и света и мира е вървял насам да се чуди и мае на изкуство и красота. От зелен мрамор и порфир само стотини стълбове подпират купола и сводовете, кадрото на срещните врати е от самородно сребро, по-оттатък на онези — слонова кост, и навред стените с пьстър мрамор, какъвто и в арабийските пустини надали вече ще се намери. А златната мозайка под сводовете сякаш човешка ръка не я е редила... И всичко туй по волята на аллаха един ден трябало да мине в ръцете на правоверните. Такъв е делът на тази земя, отделен на гяурина — плодовете от неговия пот и изкуство да обира този, когото пророка е напътил с меч и огън да разпространява словото му. Само едни тъмни сенки от иконите на разпънатия Христос и светиите му по мозайката, тук в стената недоизличен кръст, таме под свода ангелско крило — това е всичко, що е оцеляло в някогашната светиня на християните, от тяхната слава и от техния бог. И... още една смътна надежда — там горе вкаменените врати, в които уж някога, когато падал под мюсюлманите храма, се бил скрил свещеника им — да се отворят, да излезе пак той и молитвата му отново да овладее „Айя-София“.

Стария ходжа отколе вече почива в земята, а тази му повест Селим още помни и всяка вечер, обхождайки джамията, я преговаря по сенките на мозаичните икони, порфирените стълбове и врати с кадрото от сухо сребро. Той с хората твърде приказка не може да срещне: ни дума лесно може да си подбере, нито пък да ги дослуша може: — както лястовиците се вият отвън около кубетата и стрехите на джамията, така по цял ден и неговата мисъл се мотае само около нея — мисъл мудна, неясна, без начало и без край.

Дохождаха усилни години, когато глъхваха пак като сега стамбулски кйошкове и градини, замислени мюсюлмани само скубеха брада, потреперваше дори и Дивана на падишаха. Селим Ходжа с равни, мерни стъпки обхождаше попотените стълбове, морни сякаш от чакане излизането на попа от вкаменените врати, и в такова време

невнятен страх обземаше душата му. Най-вече преди вечерната молитва: през прозорците на кубетата слънчевите лъчи се разливат върху златистата мозайка, тук-там трепват сенките на недоизличените икони на Христа и на светиите, като че оживели, надничат да видят: не е ли дошел часа на възкресението им? Селим Ходжа плахо се озърташе — струваше му се, че и под сводовете ангелските крила захващат да помахват, кръстът изпъкваше изпод мозайката, и с разтреперани ръце отиваше горе опипом да се увери дали и вкаменената врата не е захванала да се разтваря.

Но мигом разклатената му вяра отново пак изпълваше цялото му сърце, щом той се изкачваше на викалото на минарето да запее: Бог е велик — бог е могъщ... И Мохамед е неговия пророк...

И времето вървеше тъй тихо, тъй неусетно, както гълъбите прелитат от едина прозорец на другия в кубето на „Айя-София“.

Трижди по-добре да бе го прибрал аллах от този свят в тия дни, когато на неговия зов пет пъти на ден правоверните вървяха на джамията абдес да вземат, когато всеки държеше закона за вярата си и чужди съблазни не мамяха ни знатния сановник, ни глупавото невидяло още нищо момиче. Откогато той почна да старее и по-високо от долното викало на минарето не можеше да се изкачи, само вече безчинства наоколо си гледаше. Синове на някогашни най-благочестиви паши и бейове — забравили и рода, и пророка — по цели нощи с безверници ядат и пият, из харемите им не млъкват никога песни и даарета, да спират който мъж помине из пътя, дори и софтите — на другите за пример да бъдат — тръгнаха и те с чалми, разнебитени като врабчи гнезда. И аллах отведе очи от тях. Сега ред по ред се изпълнява всичко тъй, както е казано в светата им книга — седем краля ще се вдигнат против тях, за да ги върнат там, отдето са дошли... Той сам с очи току-що видя живо и умряло да върви към отвъдния бряг.

Селим Ходжа изтръпна от мисълта си. Както обикаляше джамията, повдигна очи, видя насреща си вкаменената врата и краката му се подкосиха. Във вечерния сумрак наоколо „Айя-София“ бе глъхнала в благоговейната си тишина; той се ослуша: някъде в кубето прехвучаха крилете на гълъб и пак сводове и стълбове потънаха в своето безмълвие. Негли в такъв потаен част ще чакат да се отворят тия врати, за да излезе от тях свещеника на неверниците със златна

чаша в ръце... Той се озърна насам-нататък и вдигна ръка към вратата: пръстите му от треперене не можаха да се задържат на каменните двери, а нему се стори, че самите врати треперят да се отворят вече. Мигом му притъмня, наоколо стълбовете се завъртяха и той се повали безчувствен на очите си.

Долу на уреченото място още дълго го чака муезина, докато най-подир тръгна да го търси. Пред каменните врати той се спотъкна в него, подигна го, но едина му крак и ръката му бяха се схванали и със сплетения език напусто той се силеше да каже нещо на другаря си.

От тая есенна вечер песента на Селим Ходжа се не чу вече от минарето.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.